

Stanislav CISARIK, *Republika, která přežila sebe samu. Císaři julsko-klaudivské dynastie a jejich vnitřní politika*, České Budějovice 2020, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, diplomová práce, 121 s.

Posudek oponenta diplomové práce

Období přechodu od římské republiky k principátu náleží k okrajovým tématům domácího bádání, jak to také Stanislav Cisarík naznačil v úvodní kapitole předloženého pojednání (s. 9). Jestliže si zvolil ve své diplomové práci právě tuto problematiku, lze považovat výběr jejího tématu za vědecky velmi závažný. Zpracování zmiňované látky se ujal s nevšední heuristickou pílí. O tom svědčí rozsáhlá heuristická základna, která se skládá z více než 24 vydaných literárních děl antických autorů (Cassius Dio, Eutropius, Filón Alexandrijský, Flavius Josephus, Florus, Velleius Paterculus, Plútarchos, Lucius Annaeus Seneca, Gaius Suetonius Tranquillus, Publius Cornelius Tacitus a další). Ty Stanislav Cisarík nestudoval v jejich latinských či řeckých originálech, ale pouze v českých nebo anglických překladech.

Na tomto místě je třeba také vyzdvihnout práci autora s anglicky psanou sekundární literaturou, na níž je celé pojednání vystavěno. V soupisu literatury, nepočítám-li editované prameny, jsem našel pouhých šest česky psaných titulů, většinou syntetického charakteru (V. Bahník, J. Burian). To do jisté míry vypovídá o nezájmu české historie nebo klasické filologie o výše uvedené téma. Na druhou stranu i v české historiografii existují různé kvalitní překlady životopisů některých císařů julsko-klaudivské dynastie z pera zahraničních autorů (R. Caratini, M. Fuhrmann, E. Kornemann), případně dílčí literatura a případové studie (ovšem pouze jednotliviny) týkající například vztahu římského státu a práva za Oktaviána Augusta (M. Gregor, B. Hanušová).

Jádro práce tvoří biogramy pěti císařů z julsko-klaudivské dynastie (Oktaviána Augusta, Tiberia, Caliguly, Claudia, Nerona). V nich se však autor nijak nezatěžoval tradičním nástinem biografických údajů, včetně objasnění významných politických, správních a vojenských událostí ze života zmiňovaných panovníků. Naopak se zevrubněji zaměřil na ozřejnění kroků, které jednotliví císařové podnikli, aby pozměnili republikánské zřízení a proměnili ho v principát. Pod vlivem „nových“ politických dějin analyzoval vztah výše uvedených osob k dalším mocenským elitám římské říše, zejména k senátu, vedoucím představitelům jednotlivých provincií, velitelům pretoriánské gardy, rodinným příslušníkům, případně ke svým důvěrníkům a rádcům. Především vztah císaře k senátu autor zkoumal ve dvou vzájemně propojených rovinách. Nejprve se zabýval institucionalizovaným vztahem

panovníka k senátu jako celku. Zmiňovanou instituci se poté pokusil „zolidnit“ a rozebral osobní postoje císařů ke konkrétním senátorům. Z výše naznačených důvodů má všech pět biogramů císařů z julsko-klaudijské dynastie shodnou strukturu. U každého z nich se autor nejprve zabývá okolnostmi nástupu do čela římské říše, dále se snaží naznačit jejich vztah k senátu a správě římské říše. Životopis pak vždy zakončuje výkladem o hledání vhodného nástupce.

Je jen dobře, že Stanislav Cisarík nezamířil směrem tradičních interpretačních konceptů politických, hospodářských, náboženských a vojenských dějin římské říše ve sledovaném období. V centru pozornosti autora naopak stojí analýza mocenských vztahů uvnitř římské říše od roku 27 př.n.l. do roku 68 n.l., kdy císař představoval ústřední a rozhodující prvek v procesu konstituování římského principátu. Autor si inovativně kladl otázky po specifických strategiích a praktikách zmiňovaných panovníků při upevňování vlastního mocenského postavení. Rovněž se pokusil, pokud mu to pramenná základna dovolila, rozplést jemné předivo společenských vztahů, které poutaly konkrétního panovníka k jednotlivým členům senátu a dalším vlivným osobám.

Drobné připomínky k práci jsou koncepčního a formálního rázu. Především zde postrádám komparativně pojatou kapitolu, v níž by se autor pokusil srovnat vztah všech pěti analyzovaných osobností k mocenským elitám římské říše a naznačit nějaké vývojové tendence kroků, které jednotliví císařové podnikli, aby proměnili republikánské zřízení v principát, v delším časovém horizontu – například v období vlády příslušníků julsko-klaudijské dynastie. Stanislav Cisarík se o to částečně (a musím konstatovat, že velmi zdařile) pokusil v Závěru; ovšem tato část práce má sama o sobě odlišnou funkci. V ní by měl autor shrnout výsledky, k jakým došel, případně naznačit, jakým směrem by se mohlo ubírat další bádání o tomto tématu.

Práce je až na nepatrné výjimky psána svěžím jazykem, který se vyznačuje přesnou větnou skladbou a jasnou výpovědí. Drobným prohrěškem jsou na některých místech nejednotné citační zásady literatury. Z formálních nedostatků je třeba zmínit způsob citací pasáží z dobových pramenů. Autor je standardně ohraničil uvozovkami a vyznačil kurzívou. Nerozumím však, proč je ještě umístil do hranatých závorek. Rovněž velmi nedůsledně pracoval s geografickými názvy užívanými v práci. Ačkoli v pozn. 2 uvedl, že „[n]ázvy římských provincií autor označí pomocí kurzívy, ostatní geografické pojmy nechá běžným písmem“ (s. 7), v dalším textu si počíná poněkud chaoticky. Střídají se zde latinské názvy s bohemismy, případně kombinace obou přístupů (Egypt × *Aegyptus*, Lýkie × *Lycia*, *Hispania Tarraconensis* × Hispánie *Tarraconensis*). Toto konstatování se rovněž týká používání

osobních jmen probíraných postav (Markus × Marcus, Germanikus × Germanicus, Makron × Macron).

Uvedené připomínky slouží především jako možné podněty pro autora předloženého pojednání. Diplomová práce Stanislava Cisarika ukazuje jednu z možných cest, jak proniknout do myšlenkového světa starověkého člověka a jeho specifického hodnotového žebříčku. Předložené pojednání je výsledkem samostatného badatelského úsilí, obrovské péle a v neposlední řadě také vyzrálého intelektu. Proto diplomovou práci Stanislava Cisarika doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm **v ý b o r n ě**.

Borovany 17. 8. 2020

PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.